

Examen HAVO 2007

tijdvak 2
woensdag 20 juni
13.30 - 16.00 uur

economie 1

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 58 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

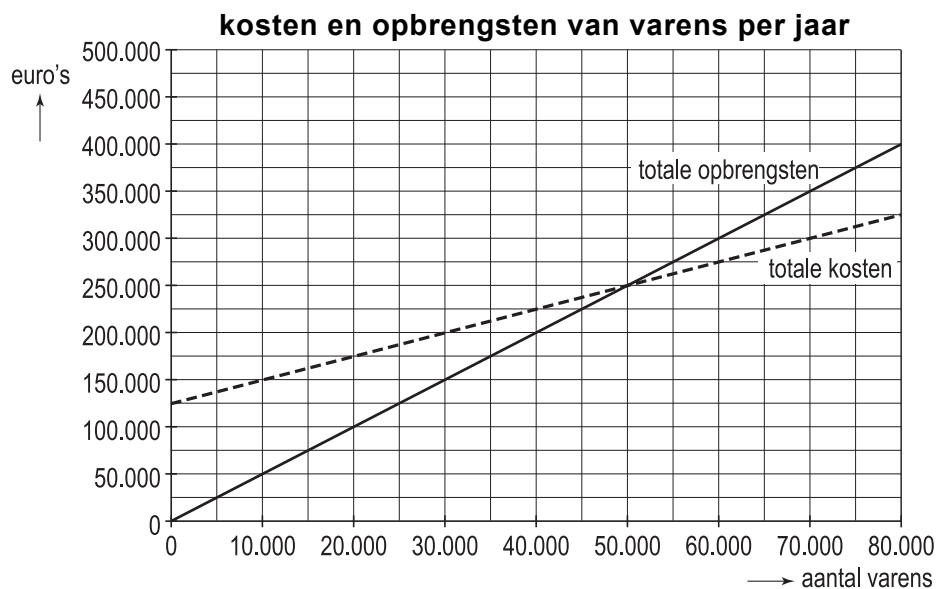
Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Welvaren met varens

De firma Burger is gespecialiseerd in de kweek en verkoop van varens. Het bedrijf groeit de laatste jaren sterk en de beide firmanten – de heer Burger en zijn zoon Peter – vragen zich af of het verstandig zou zijn de firma om te zetten in een besloten vennootschap (bv).

In een gesprek hierover met een bankmedewerker laat Peter de onderstaande grafiek zien.

Vader Burger stelt tijdens dat gesprek de onderstaande vragen aan de bankmedewerker.

- 1 Hebben de directieleden van een bv de dagelijkse leiding van de onderneming in handen?
- 2 Zijn de directieleden van een bv volledig aansprakelijk voor de schulden van de bv?
- 3 Zijn de directieleden van een bv mede-eigenaar van de bv indien zij aandelen van de bv bezitten?
- 4 Kunnen de directieleden van een bv worden ontslagen door de aandeelhoudersvergadering?

- 2p **1** Bereken de verkoopprijs per varen.
- 2p **2** Hoeveel bedraagt de break-even afzet van de firma Burger? Licht het antwoord toe.
- 2p **3** Hoeveel bedraagt de totale winst bij verkoop van 60.000 varens? Licht het antwoord toe.
- 2p **4** Geef voor elke vraag van vader Burger aan of het juiste antwoord daarop 'ja' of 'nee' is.

Opgave 2

Het einde van de krapte

In 2004 kwam er in een land een einde aan een periode van hoogconjunctuur. Deze conjuncturomslag had gevolgen voor de situatie op de arbeidsmarkt.

arbeidsmarktgegevens	2002	2003	2004	2005	2006
beroepsbevolking (personen)	6.998.000	7.188.000	7.315.000	7.444.000	...(a)...
arbeidsongeschikten (personen)	903.000	928.000	955.000	975.000	982.000
werkzame beroepsbevolking (personen)	6.716.000	6.919.000	7.064.000	7.142.000	...(b)...
werkloosheid (personen)	282.000	269.000	251.000	302.000	396.000
werkloosheidspercentage (% beroepsbevolking)	4,0	3,7	3,4	4,1	5,3

- 1p **5** Hoe blijkt uit de tabel dat er in 2004 sprake was van een conjuncturomslag?
- 1p **6** Hoe groot was het aanbod van arbeid in 2005?
- 3p **7** Bereken de getallen die bij (a) en (b) in de tabel moeten staan.

Een van de taken van de overheid in dit land is werklozen aan werk helpen. Hiertoe worden werklozen uitgenodigd voor een gesprek op het arbeidsbureau. Op een dag in december ligt het computersysteem eruit en loopt de wachtruimte van het arbeidsbureau vol. De werklozen raken aan de praat.

- Bart werkte als huisschilder voor een schildersbedrijf. Hij werd, zoals elk jaar, op 1 november ontslagen omdat er in de wintermaanden geen werk is. Op 1 maart hoopt hij weer te kunnen beginnen.
- Meike overweegt zich, vanwege personeelstekorten in de zorg, te laten omscholen tot verpleegkundige. Als cultureel antropologe kan ze al jaren geen werk vinden.
- Saskia is net een week afgestudeerd als fysiotherapeute en is op zoek naar een passende baan.
- Femke werkte op de postkamer van een verzekeringsmaatschappij. Door automatisering raakte ze een jaar geleden haar baan kwijt.
- Tim was werkzaam als instructeur bij een bedrijfje dat sportieve personeelsuitjes organiseerde voor andere bedrijven. Door de economische malaise nam de vraag naar sportieve personeelsuitjes af en raakte Tim zijn baan kwijt.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen conjunctuurwerkloosheid, structuurwerkloosheid, frictiewerkloosheid en seizoenwerkloosheid.

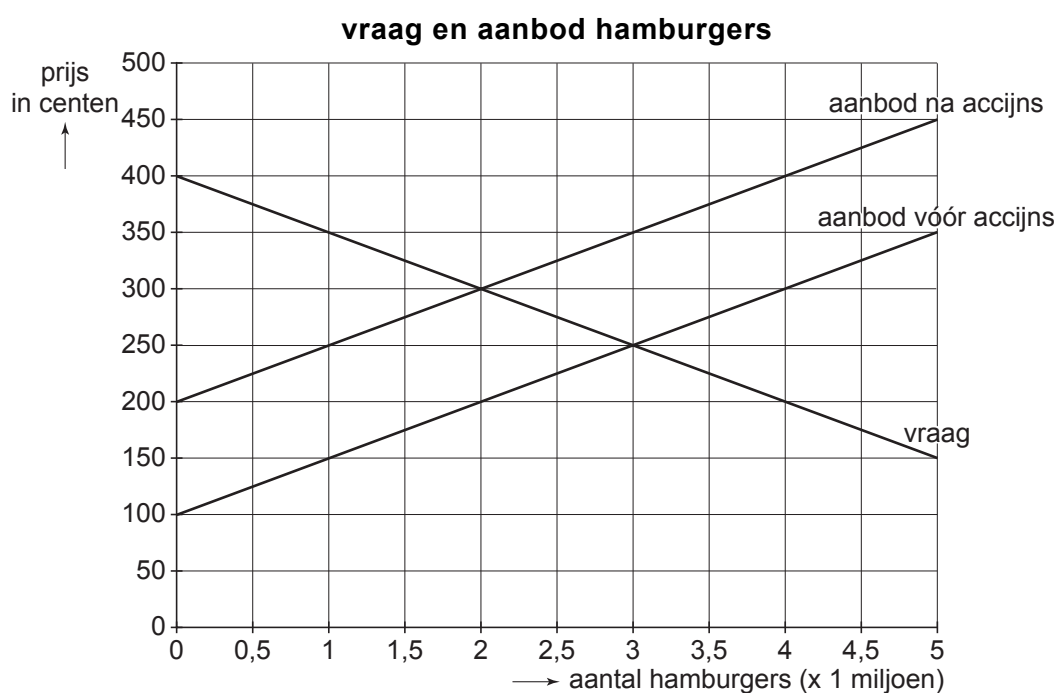
- 3p **8** Neem de namen van de vijf genoemde werklozen over en geef bij elke naam aan van welke soort werkloosheid er sprake is.

Opgave 3

Accijns als slankmaker

Uit een onderzoek van het Ministerie van Volksgezondheid blijkt dat er sprake is van een duidelijke gewichtstoename onder middelbare scholieren. Een werkgroep komt met het advies een accijns in te stellen van € 1 op elke verkochte hamburger. De inkomsten die de overheid op deze manier verkrijgt, zouden gebruikt moeten worden voor een campagne ter stimulering van gezonde eetgewoonten. De eigenaren van hamburgerrestaurants zijn met dit voorstel niet gelukkig en voorspellen een aanzienlijk verlies aan werkgelegenheid in hun branche.

In de onderstaande grafiek is de maandelijkse vraag naar en het maandelijkse aanbod van hamburgers weergegeven.

- 2p **9** Met welk bedrag stijgt de marktprijs van een hamburger door de accijns?
- 2p **10** Bereken de prijselasticiteit van de vraag naar hamburgers bij de door de accijns veroorzaakte prijsstijging.
- 2p **11** Leg uit waarom de eigenaren van de hamburgerrestaurants verlies aan werkgelegenheid in hun branche verwachten.

Gegeven zijn de onderstaande uitspraken.

- 1 De hamburgerrestaurants zullen door de accijns hun omzet exclusief accijns zien afnemen.
- 2 De overheid krijgt door de accijns per maand € 1 miljoen beschikbaar voor haar campagne.

2p 12 Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

Opgave 4

Wie wordt hier geschoren?

Van de Europese Unie (EU) moesten arbeidsintensieve diensten in Nederland per 1 januari 2004 weer onder het hoge btw-tarief van 19% gaan vallen. Verzet van de kappersbranche en van de Nederlandse minister van Financiën was succesvol: voor kappersdiensten bleef het lage btw-tarief van 6% gehandhaafd. De minister van Financiën: "Dat kappers een btw-verhoging volledig zouden doorberekenen in de prijs was onvermijdelijk. Behoud van werkgelegenheid en het indammen van het zwarte circuit waren argumenten om aan te dringen op het lage tarief. Dat de schatkist hierdoor extra btw-opbrengsten misloopt, nemen we op de koop toe."

Stel dat een knipbeurt bij de kapper in Nederland in 2003 inclusief btw € 14,50 kostte.

2p 13 Bereken de prijs van een knipbeurt als de btw-verhoging wel was doorgestaan.

Door de btw-verhoging zou de vraag naar kappersdiensten ...(1)... terwijl de prijs van kappersdiensten (exclusief btw) ...(2).... De omzet van kappers (exclusief btw) zou door de btw-verhoging ...(3)....

2p 14 Wat moet in plaats van de cijfers worden ingevuld om een economisch correcte tekst te krijgen?

bij (1) stijgen / dalen / gelijk blijven

bij (2) stijgt / daalt / gelijk blijft

bij (3) stijgen / dalen / gelijk blijven

Indien de btw-tarieven op kappersdiensten wel zouden zijn verhoogd, had dat voor de overheid kunnen leiden tot een lagere ontvangst van inkomstenbelasting.

2p 15 Geef daarvoor een verklaring.

Opgave 5

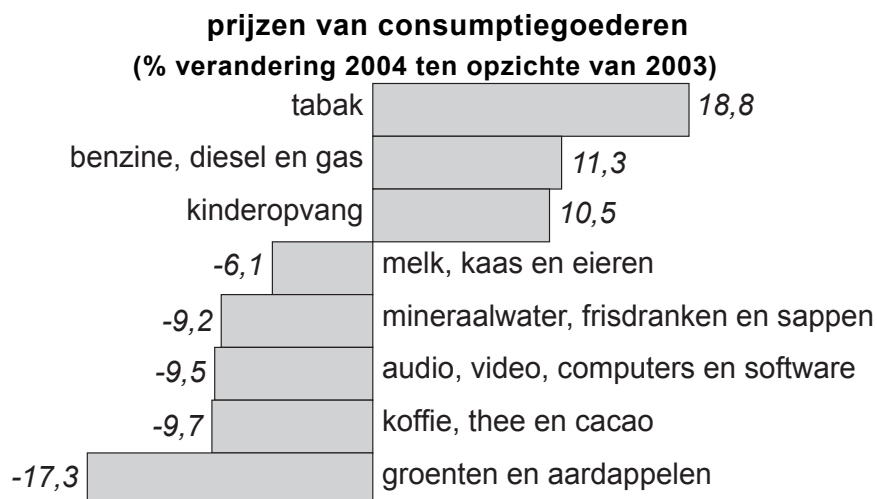
fragmenten uit een krantenartikel (september 2004):

Schommelende inflatie

- 1 Ten opzichte van andere Europese landen is de Nederlandse inflatie in 2004 zeer laag. Alleen in Finland komt de inflatie lager uit. De gemiddelde inflatie in de Eurozone bedraagt 2,2%.
- 2 Enkele jaren geleden werd Nederland nog geteisterd door hoge inflatie. In 2001, toen de Nederlandse economie haar capaciteitsgrenzen had bereikt, was de inflatie bijna 5%.
- 3 Er liggen gevaren op de loer voor een hogere inflatie: de explosieve stijging van de olieprijs en de aankondiging van de vakbonden om bij de cao-onderhandelingen met hoge looneisen te komen.
- 4 De overheid is bijna voortdurend een veroorzaker van inflatie. Veel tarieven die gemeenten de burgers in rekening brengen, worden alsmaar hoger.

Aan gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn figuur 1 en 2 ontleend.

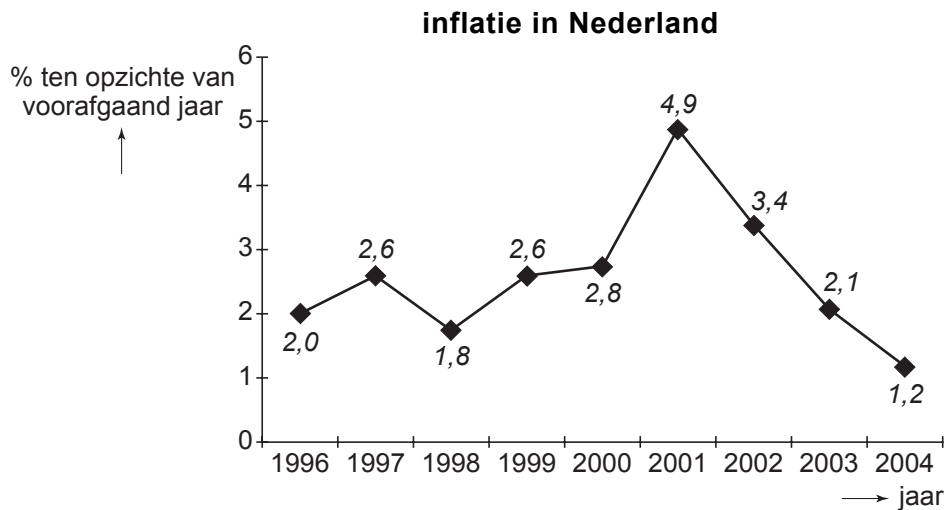
figuur 1

In figuur 1 zijn niet de prijzen van alle consumptiegoederen opgenomen. Dat is een van de oorzaken waardoor op grond van die figuur de consumentenprijsindex (CPI) niet kan worden berekend.

1p **16** Noem een andere oorzaak.

figuur 2

- 2p **17** Stel dat 1998 het basisjaar voor de CPI is. In 2003 is de CPI dan 116,8. Bereken de CPI in 2004 (in ten minste één decimaal).

In het krantenartikel worden oorzaken van inflatie aangegeven.

- 2p **18** Noem twee in het krantenartikel aangegeven oorzaken van kosteninflatie.

- 2p **19** In welk fragment wordt bestedingsinflatie bedoeld? Verklaar het antwoord.

Gegeven zijn de onderstaande uitspraken.

- 1 Uit figuur 2 blijkt dat er in Nederland tussen 1996 en 2004 enkele jaren sprake is geweest van deflatie.
 - 2 Uit figuur 2 blijkt dat de koopkracht van de Nederlandse burgers tussen 2001 en 2004 voortdurend is gedaald.
 - 3 Als de inflatie in Nederland lager is dan in de overige landen, verbetert daardoor de internationale concurrentiepositie van Nederland.
 - 4 Als Nederland niet tot de Eurozone zou worden gerekend, zou in 2004 de gemiddelde inflatie in de Eurozone hoger uitvallen.
- 2p **20** Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

Opgave 6

Modale familieperikelen

De heer Reinders heeft een baan als tuinman bij de gemeentelijke plantsoenendienst en verdiende in 2004 een jaarsalaris van bruto € 23.000. Zijn grote hobby is zijn moestuin die het gezin en de hele verdere familie een groot deel van het jaar van groenten voorziet.

Mevrouw Reinders werkt als productiemedewerkster bij een autofabriek en had in 2004 een jaarsalaris van bruto € 28.000. Daarnaast is mevrouw Reinders actief als vrijwilligster in het verzorgingshuis waar haar moeder woont.

De heer en mevrouw Reinders beschikken over spaartegoeden van in totaal € 15.000; in 2004 brachten die een rente op van gemiddeld 3%. Verder bezitten zij uit een erfenis een aandelenpakket ter waarde van € 20.000; in 2004 leverde dat een dividend op van € 600.

Zoon Jan, 14 jaar, wil meer zakgeld. Afsgesproken wordt dat hij € 25 per week extra zakgeld krijgt als hij enkele uurtjes per week meehelpt in het huishouden.

- 2p **21** Bereken het gezamenlijke bruto primaire inkomen van de heer en mevrouw Reinders in 2004.

In de 'cao autofabrieken 2005' staat dat de bruto lonen in 2005 vergeleken met 2004 gelijk blijven. Mevrouw Reinders verwacht dat haar salaris in 2005 bruto 3% hoger uitkomt dan in 2004. In de krant leest ze dat in 2005 een inflatie van 2,1% wordt verwacht.

Bij een loonstijging kan er sprake zijn van prijscompensatie, initiële loonstijging en incidentele loonstijging.

- 2p **22** Van welke van deze loonstijgingen kan er bij mevrouw Reinders in 2005 sprake zijn? Verklaar het antwoord.

Economische activiteiten kunnen worden ingedeeld in formeel / informeel en in zwart / grijs / wit.

economische activiteit van	formeel / informeel	zwart / grijs / wit
heer Reinders bij de gemeente	a	f
mevrouw Reinders bij de autofabriek	b	g
mevrouw Reinders in het verzorgingshuis	c	h
heer Reinders in de moestuin	d	i
zoon Jan in het huishouden	e	j

- 2p **23** Neem de letters a tot en met j over en schrijf achter elke letter of de activiteit van de genoemde persoon formeel, informeel, zwart, grijs of wit is.

Opgave 7

Poep op de stoep

In de gemeente Bruineveldert hebben 20.000 huishoudens een of meer honden (tabel 1). In de gemeente vormt hondenpoep een belangrijke bron van overlast. Om het bezit van een hond te ontmoedigen, voert het gemeentebestuur een hondenbelasting in (tabel 2). De kosten van de inning van deze belasting bedragen 20% van de opbrengst. De netto-opbrengst van de hondenbelasting wordt gebruikt voor de aanleg van poepveldjes waarmee het gemeentebestuur de poepoverlast hoopt te verminderen.

tabel 1

huishoudens met honden	
aantal huishoudens met 1 hond	12.000
aantal huishoudens met 2 honden	6.000
aantal huishoudens met 3 honden	2.000

tabel 2

tarief hondenbelasting (€ per jaar)	
voor de eerste hond	49
voor de tweede hond	75
voor de derde hond	88

- 2p **24** Leg uit dat het bezit van honden in de gemeente Bruineveldert vóór het invoeren van de hondenbelasting een negatief extern effect veroorzaakt.
- 2p **25** Bereken de jaarlijkse netto-opbrengst van de hondenbelasting in de gemeente Bruineveldert op basis van de gegevens in de tabellen.

Na een jaar blijkt dat de overlast van hondenpoep nauwelijks is gedaald. Het gemeentebestuur verhoogt daarom het tarief van de hondenbelasting voor elke hond met € 10. De prijselasticiteit van de vraag naar honden bedraagt $-0,1$.

Gegeven zijn de onderstaande uitspraken.

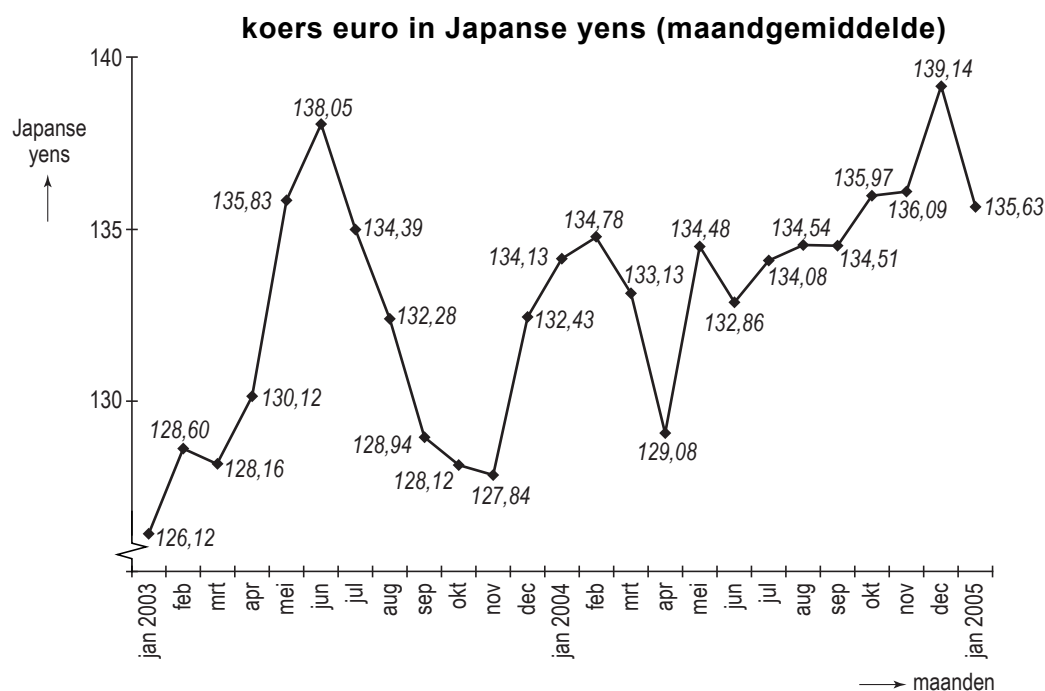
- 1 De hondenbelasting in de gemeente Bruineveldert is een directe belasting omdat die bedoeld is om het consumptiegedrag van mensen te veranderen.
 - 2 De hondenbelasting in de gemeente Bruineveldert heeft een degressief tarief omdat het aantal honden per huishouden afneemt naarmate de hondenbelasting hoger is.
 - 3 Bij de gegeven prijselasticiteit van de vraag leidt de verhoging van het tarief van de hondenbelasting tot een daling van de vraag naar honden met 1%.
- 2p **26** Geef voor elke uitspraak aan of deze juist of onjuist is.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 8

Sterke euro maakt eurolanden zwak

De koersen van valuta's als dollar, yen en euro komen tot stand onder invloed van vraag en aanbod op de valutamarkt. Tussen januari 2003 en januari 2005 werd de euro ten opzichte van de dollar bijna 24 procent meer waard. In januari 2003 noteerde de euro nog 1,06 dollar; in januari 2005 was de euro goed voor 1,31 dollar. De euro steeg niet alleen sterk ten opzichte van de dollar maar eveneens ten opzichte van de Japanse yen. Sommigen maakten zich zorgen over de gevolgen van deze koersontwikkeling voor de economische groei in de eurolanden.

- 1p **27** Hoe noemen economen de koersstijging van de euro: deflatie, inflatie, appreciatie of depreciatie?
- 2p **28** Bereken met behulp van de figuur hoeveel procent de koers van de euro in Japanse yens in januari 2005 gestegen is vergeleken met januari 2003.
- 2p **29** Was de koers van de dollar in Japanse yens in januari 2005 hoger of lager dan in januari 2003? Verklaar het antwoord.
- 2p **30** Leg uit dat een koersstijging van de euro de economische groei in de eurolanden kan aantasten.